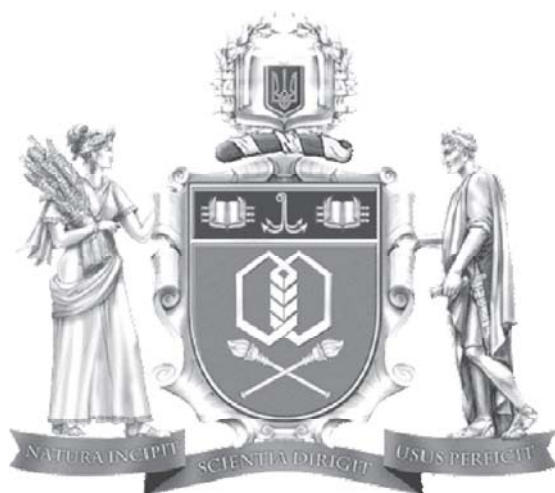

Міністерство освіти і науки України
ОДЕСЬКА НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

48

НАУКОВО-
МЕТОДИЧНА
КОНФЕРЕНЦІЯ

Матеріали конференції

*Розвиток методологічних основ
вищої освіти в ОНАХТ*

ОДЕСА 2017

Матеріали друкуються відповідно до рішення 48-ї науково-методичної конференції ОНАХТ “Розвиток методологічних основ вищої освіти в ОНАХТ”, яка проходила 12–13 квітня 2017 року.

Склад редакції: Єгоров Б.В., д-р техн. наук, професор,
Трішин Ф.А., канд. техн. наук, доцент,
Мардар М.Р., д-р техн. наук, професор,
Кананихіна О.М., канд. техн. наук, доцент,
Мураховський В.Г., канд. фіз.-мат. наук, доцент,
Волков В.Е., д-р техн. наук, професор,
Корнієнко Ю.К., канд. фіз.-мат. наук, доцент,
Радіонова О.В., канд. техн. наук, доцент,
Купріна Н.М., канд. екон. наук, доцент,
Хобін В.А., д-р техн. наук, професор,
Васильєв С.В., методист

СИСТЕМНЕ МИСЛЕННЯ ЯК ОДИН ЗІ СКЛАДНИКІВ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ

О.І. Южакова

Сьогодні визнано, що економічний розвиток, на який так покладали надію, виявився неефективним для розв'язання проблем збереження довкілля, поваги до людини, а також питань, що виникли з розвитком технічного прогресу, оскільки безперечні досягнення в технічній царині притлумили гуманістичні тенденції і дезорієнтували людство. Ми є свідками того, що метод вивчення ідеального через виявлення в матеріальному не виправдав себе і потребує заміни або суттєвого доповнення, тому сьогодні сформувати нові світоглядні концепції є життєво необхідним і вельми актуальним завданням.

Людина має перетворити себе і світ, на думку філософа М.Ф. Федорова [4, с. 40], починаючи з «малої батьківщини» і закінчуючи космічним безмежжям, і то зоряне небо має стати першим підручником для дітей. Проте як виховати таку людину?

Очевидно, що насамперед слід взяти за фундаментальне положення про єдність живого, неживого і духовного, позаяк ще у сиву давнину мудреці Сходу гадали, що світ єдиний («Все є все, все є в усьому, все є завжди, все є скрізь»). Ідею *всеєдності* висунув Володимир Соловйов, яку він розумів як динамічний зв'язок між основними видами буття різних рівнів: неорганіки – рослин – тварин – людей – Боголюдини. Він вважав, що ціле існує на користь усім, проте не з огляду на частини і не всупереч їм; фальшива всеєдність виявляється тоді, коли ціле придушує власні складники і/або поглинає (розчиняє) їх.

Отже, основи всеєдності буття можуть слугувати підставою для конструювання нового змісту освіти [4, с. 41], оскільки ця ідея дасть змогу усвідомити зв'язки між різними галузями знань, які донедавна здавалися відокремленими: технічними, гуманітарними та природничими. Лише вивчаючи світ в його цілісності, можна спрямувати зусилля на формування *системного* типу мислення, що на рівні першорядних завдань педагогіки означає усунення міжпредметних розривів, методологічне обґрунтування міждисциплінарного напрямку, який потрібно відобразити у програмах, планах, підручниках... Звідси виникає розуміння невідкладності побудови *інтеграційних курсів* як нового типу пізнання світу, на тлі якого можуть стати реальністю безпечне життя людини, нешкідливий для довкілля технічний прогрес і відновлювана екосистема, тобто врівноваження технічного і гуманістичного в людській діяльності.

Перші кроки в цьому напрямі слід робити вже сьогодні, через те що про міцні міжпредметні зв'язки у навчальних закладах не йдеться і технічні, природничо-наукові та гуманітарні курси настільки мало взаємопов'язані, що студенти, зокрема технічного вишу, часом не розуміють, з якою метою їх «примушують» вивчати гуманітарні дисципліни. Тут шкодять не лише

технологічний детермінізм [3, с. 311–312], так звана «формальна гуманітаризація» та меншання годин на вивчення філософії, психології, української історії, культури, мови тощо, попри те що було б доречним у технічному виші на базі курсу загальної психології і педагогіки прочитати інженерну та екологічну психологію і педагогіку, а після курсу філософії – філософію техніки і технології. Головне – таку ситуацію спричиняє руйнівна діяльність людини, що знищує середовище власного проживання, втрачаючи уявлення про межі можливого й порушуючи ті межі. І то людина прагне і в освіті закріпити свою перемогу над природою й утримувати її руками майбутніх поколінь, мовби не передбачаючи, що «акт абсолютної перемоги над сущим стане останнім актом життєдіяльності переможця» [2, с. 293–299].

«Лікувально-рятувною» у кризі, яку характеризує відсутність екологічної свідомості, може стати формування системного мислення, яке можна виробити через впровадження інтеграційних дисциплін, зокрема, «Наукової картини світу», що є наразі прикладом найвищої систематизації знань і дає змогу розвинути високі особистісні якості випускника, позаяк виконує три важливі функції: світоглядну (долає безодню між гуманітарною і фундаментальною освітою), систематизаційну (суміщує різні теорії, впорядковує знання) і формотвірну (на підставі перших двох відбувається становлення системного мислення). Одночасно викладач може безпосередньо показати, як поняття однієї науки використовують у вивчанні іншої, та активізувати зв'язки між гуманітарними, фундаментальними і технічними дисциплінами [1, с. 32–41].

Створення інтеграційних курсів, на жаль, залишається наразі мрією, хоча й небезпідставною. Може, це сталося внаслідок того, що над проектуванням таких курсів має працювати колектив, у якому були б спеціалісти різних галузей (визначали б цілі і програму курсу, відбирали доречні прийоми навчання, займалися його організацією...), тому, на наш погляд, доцільно було б закріпити за професійними групами певні проектувальні функції щодо розбудови педагогічного процесу.

Крім цього, варто переосмислити методи викладання традиційних курсів, виходячи з проблем гуманітаризації і фундаменталізації освіти. Так, вже на першому курсі можна прочитати дисципліну, яка б допомогла студентові усвідомити роль і місце його професії в системі загальнолюдських знань, запалити до творчого осягнення проблем, пов'язаних з майбутньою діяльністю.

Доречно вводити нові інтеграційні курси після освоєння блоку суміжних предметів, як це зроблено, наприклад в ЮРГТУ, де на підставі дисциплін гуманітарного циклу викладають курс «Людина у соціокультурному просторі постіндустріальної цивілізації» [1, с. 41].

Існує ще одна причина невеликої поширеності інтеграційних курсів: всі вони експериментальні. Отже, впровадження їх у навчальний процес залишається нині на порядку денному, оскільки вони, по-перше, формують системне мислення, екологічну свідомість, вчать цілісно сприймати світ і відповідати за скоєне, передбачають багаторівневе видіння проблем на основі

глибинного їх розуміння; по-друге, звільняють від усталених наукових критеріїв, усувають історичну та культурну обмеженість та справляють терапевтичну дію щодо хвороби людської спільноти на технологічний детермінізм; по-третє, сприяють вирівнюванню й оновлюванню блоків знань з фундаментальних, гуманітарних і технічних дисциплін, закладають основу для створення гуманітарно-технічних навчальних закладів майбутнього та головне – сприяють вихованню творчої, одухотвореної особистості. А втім, інтеграційні курси не панацея, а «інструмент», який в руках учених *зможє* змінити парадигму освіти, відкривши людству нові обрії.

Список використаних джерел

1. Педагогика и психология высшей школы: учебное пособие / М.В. Буланова-Топоркова, А.В. Духавнева, Л.Д. Столяренко и др.; под общ. ред. М.В. Булановой-Топорковой. – 2-е изд., перераб. и доп. – Ростов н/Д: Феникс, 2002. – 544 с.
2. Сидоров Н.Р. Философия образования. Введение / Николай Русланович Сидоров. – СПб.: Питер, 2007. – 304 с. (Серия «Учебное пособие»).
3. Твердынин Н.М. Технознание и техносциум: взаимодействие в образовательном пространстве: монография / Николай Михайлович Твердынин. – М.: Агентство «Социальный проект», 2008. – 250 с.
4. Хуторской А.В. Современная дидактика: учебник для вузов / Андрей Викторович Хуторской. – СПб.: Питер, 2001. – 544 с. (Серия «Учебник нового века»).